№ 161 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 25 ՅՈՒԼԻՍԻ

1912

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 25 ՅՈՒԼԻՍԻ № 161

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ
ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ
ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 5 ՌՈՒԲԼԻ.
Օգոստոսի 1-ից մինչև սեպտ. 1-ը 85 կ.
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ. ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ.

Յայտարարութիւնների համար պէտք վճարել. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К°, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնօյում՝ Большая, 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
„Ս. Մ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ և Բ. Գ. ՕՋԱՆԵԱՆ"
ԲԱԺՆԵՏԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ,
որի կանոնադրութիւնը Բարձրագոյնս հաստատված է յունիսի 10-ին 1912 թ., սրանով յայտնում է ի տեղեկութիւն ընդհանուրի, որ Ընկերակցութիւնը յուլիսի 1-ից 1912 թ. ձեռնարկել է իր գործունէութեան 1.200,000 րուբլի դրամագլխով.
Ընկերակցութեան Վարչութիւնը գտնվում է Վլադիկավկազում:
Վարչութեան դիրէկտորներ ընտրված են՝
ՍԵՐԳԷՅ ՄԱՐԿՕՎԻՉ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ, ԻՎԱՆ ԲՕՂԴԱՆՕՎԻՉ ՕՋԱՆԵԱՆ,
ԳՐԻԳՈՐ ԲՕՂԴԱՆՕՎԻՉ ՕՋԱՆԵԱՆ և ԻՎԱՆ ԻԼԻՉ ՎԱՎԻԼՕՎ:
Ընկերակցութիւնը կատարում է մանուֆակտուրային ապրանքների մեծաքանակ ու հատավաճառ առևտուր, և ունի՝

ՄԵԾԱՔԱՆ. ՎԱՃԱՌՔԻ ՊԱՀԵՍՏՆԵՐ	ՀԱՏԱՎԱՃԱՌ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ
ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱԶՈՒՄ	ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱԶՈՒՄ
ԳՐՕԶՆԱՅՈՒՄ	ԳԷՕՐԳԻԵՎՍԿՈՒՄ
ԳԷՕՐԳԻԵՎՍԿՈՒՄ	ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿՈՒՄ
ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ	ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
ՔՈՒԹԱՅԻՍՈՒՄ	ՔՈՒԹԱՅԻՍՈՒՄ
և տօնավաճառներում՝	ԱՐԴՕՆՍԿԱՅԱ կայար.
ԳԷՕՐԳԻԵՎՍԿՈՒՄ	ՊՐԱՍԿՕՎԷՅԱ գիւղում:
ԳՐՕԶՆԱՅՈՒՄ.	առ. 524. 10—5

ՇՈՒՇԻ
Մաղչելի գնով «Թօփխանա» չուկայի մօտ ԾԱԽՎՈՒՄ Է Լևոն Վարազեանի քարաշէն երկյարկանի ՏՈՒՆԸ:
Գնելու պայմանների մասին դիմել Շուշում Գերասիմ Տէր-Ղուկասեանին, կամ Վարազեանին՝ Պեատիգօրսկում, նամակով—Провалъ, дача № 13.
(օ.մ.) առ. 499. 15—8

ԿԱՐԻՔՆԵՐԻ ՁԱՅՆԸ

II

Թիւրքահայկական ամենացաւոտ կարիքներից մէկն է հողազրկութիւնը և սակաւահողութիւնը.

Կան տեղեր, կան շրջաններ, որտեղ հայ գիւղերը ունեն ընդարձակ հողեր և կարող են առատօրէն սերմանել հացահատիկներ, զարգացնել բանջարաբուծութիւն և այգեգործութիւն, պահել մեծ քանակութեամբ կենդանիներ ամարային և ձմերային արօտներում. Այո, կան այդպիսիներ և նրանք ընձեռում են դիւրութիւններ տեղական երկրագործին զարգացնելու իր տնտեսութիւնը.

Բայց աւելի շատ են այնպիսի գիւղեր, որոնք ունեն այս ու այն անյարմարութիւնները տնտեսավարութեան համար. Մի տեղ հողի մի նշանաւոր մասը ընկել է քիւրդ խաշնաբածի ձեռքը, որը այլևս չէ հանձում վերադարձնել երկրագործի սեփականութիւնը, մի ուրիշ տեղ հողը ընկած է քօչւորների կամ վաչկատուն անասնապահների երթևեկութեան ճանապարհին և երկրագործը անկարող է հանգիստ մշակել իր արտերը և վարել իր տնտեսութիւնը, մի երրորդ տեղ գիւղը ընկած է կիրճերի և ձորերի մէջ, զրկված է հաղորդակցութիւնից և չունի ոչ մի հնարաւորութիւն սայլեր բանեցնելու, մի չորրորդ տեղ գիւղական հողը բաղկացած է այնպիսի կտորներից, որոնք միմեանցից բաժանված են մեծ տարածութեամբ և ուրիշների կալուածքներով և այլն.

Հողային բարեկարգութեան խնդիրը ամենադրատապ և ամենաշքային տնտեսական խնդիրներից մէկն է Թիւրքահայաստանում. Եւ եթէ նա այժմ չենթարկվի արմատական բարեփոխութեան, ապագայում նա կը հանդիպի աւելի և մեծ դժուարութիւնների, որովհետև ներկայումս դեռ ևս կան Փոքր-Ասիայում հողի պաշարներ, որոնցից կարելի է օգտվել գիւղերի սակաւահողութիւնը բուժելու համար և միևնոյն ժամանակ հողատիրական իրաւունքները կարօտութիւն են զգում աւելի որոշակի ձևակերպութիւնների և խմբագրութեան.

Հէնց որ կը սկսվի փոքր ի շատէ տանելի կեանք երկրի մէջ և կը բացվեն երկաթուղիներ, հէնց որ կենդանութիւն կը սկսվի տեղական արդիւնաբերութեան մէջ և կը վերադառնան պանդուխտների խմբեր Ամերիկայից, Ռուսաստանից, Եգիպտոսից և ուրիշ տեղերից, աւելի ու աւելի նշանակութիւն կը ստանայ գիւղատնտեսութիւնը, կը թանգանայ հողը՝ դառնալով աւելի ևս մեծ կուախնձոր տեղական երկրագործների մէջ.

Եւ նոյնիսկ այժմ, այս վերջին երկու-երեք տարիներում, երբ պանդուխտների առաջին խմբերը վերադարձան երկիր և աշխատող ձեռքերի մի մասը վերադարձաւ հայրենի անդաստանները, արդէն նկատելի է հողի առանձին նշանակութեան ստանալը և թանգանալը.

Մենք թուեցինք հողային կարիքների միայն մի քանիսը. Նրանք աւելի բազմազան են իրականութեան մէջ. Եւ եթէ մենք մանրամասնելու լինէինք միայն այն մասը, որ վերաբերում է առուների օգտվելու եղանակներին և հնարաւորութեանը, մենք կը տեսնէինք թէ որքան ծանր հարցեր կան կուտակված Թիւրքահայի հողատիրական յարաբերութիւնների մէջ.

Բայց միայն հողային հարցը չէ դրըված Թիւրքահայ ազգաբնակութեան առաջ. Կարիքները աւելի բազմ են, աւելի սուր, քան առհասարակ ենթադրվում է.

Մենք կը յիշատակենք նրանցից մի քանիսը հետևեալ անգամ.

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Սեփ. հեռագիր)

Հաջիքենդ, 24 յուլիսի

Կարեագինի գաւառական բժիշկ Քալանթարեանը սպանված է Կարեագինում չարագործի ձեռքով.

Կասկածվող անձը ձերբակալված է.

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

23 յուլիսի

Ռէյլ-Շտանդարտ.—Կայսերական Պալատի մինիստրի հեռագիրը. «Յուլիսի 22-ին Նորին Կայսերական Մեծութիւն Թագուհի Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորօվնայի անուանակոչութեան օրը Ռէյլ-Շտանդարտում կանգնած նաւերը զարդարվեցին գոյնզգոյն դրօշակներով. «Պոլեարնայա Զվէզդա» զբօսանաւի վրա, ուր մնում է Թագուհի Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորօվնան, առաւօտեան ժամը 11-ին պատարագ մատուցվեց, որին ներկայ էին Թագաւոր Կայսրը, Մայր Կայսրուհին, Կայսրուհի Ալեքսանդրա Ֆէօդորօվնան, Թագաւոր Գահաժառանգը, Օգոստափառ Աղջիկները, Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալեքսանդրօվիչը, պալատական մինիստրը և շքախմբի անձինք. Մաղթանքի միջոցին թնդանօթներից 31 հարուած պարպվեցին. Պատարագից յետոյ տեղի ունեցան շնորհաւորութիւններ և ապա նախաճաշ Նոյնին Կայսերական Մեծութիւնների ներկայութեամբ. Թագաւոր Կայսրը բաժակ բարձրացրեց Նորին Կայսերական Մեծութեան գվարդիական ռազմանաւերի Օգոստափառ Շէֆի կենացը. Երաժշտախմբերը նուագում էին նախաճաշին փոխէփոխ. Ծաղկեփունջեր մատուցվեցին այն նաւային զօրամասերից, որոնց շէֆն է Նորին Կայսերական Մեծութիւնը. Երեկոյեան նաւերը հրավառված էին».

Պետերբուրգ.—Յերեկվայ ժամը 3-ին մօտ հրդեհ ծագեց Պետրովսկի կղզու վրա Լիւբիշչէվի փայտավաճառ բօրսայում. Հրդեհը անցաւ հարևան շինութիւններին. Բոլորովին այրվեց փայտային բօրսան, Պետրոս Մեծի պալատը, սահմանապահ զօրամասերի զօրանոցները, հրդեհաշէջների ընկերութեան Պետերբուրգի բաժանմունքի շէնքը և 8 տներ. Ընդհանուր առմամբ այրվեց 2 դեսեատինից աւելի տարածութիւն. Հրդեհում այրվեց մի փոքրիկ աղջիկ, այրուածքներ ստացան երկու տղամարդ. Ժամը 10-ին հրդեհը աջողվեց կղզիացնել. Կարծում են՝ որ վնասը 2 միլիօն րուբլու է հասնում.

Ժամը 11-ին երեկոյեան հրդեհ ծագեց Միլիօննայա փողոցի վրա № 29 տանը, ուր գտնվում է Մեծ Իշխանուհի Մարիա Պաւլօվնայի պահեստի պալատը. Որովհետև բոլոր հրդեհաշէջ մասերը աշխատում են Պետրովսկի կղզու վրա, ուստի հրդեհի տեղը գնաց մի մասը միայն.

Կիէվ.—Այստեղ հասան Բուլգարիայից, Սերբիայից, Չերնոգօրիայից և միւս սլաւոնական պետութիւններից եկած 500 մեղուապահները. Բուլգարները արծաթէ պսակ դրեցին Ալեքսանդր II-ի արձանի վրա. Հիւրերը ճանապարհվեցին Մոսկվա մեղուապահների համասլաւոնական համագումարին մասնակցելու.

Օդեսսա.—Էլեքտրաքարշի վագոնի տակ ընկաւ և սպանվեց ոտքով գնացող մի մարդ. Ամբոխը վայր գլորեց վագոնը, ուզեց ինքնադատաստանի ենթարկել վագոնավարին և կօնդուկտօրին. Կարգը վերականգնված է.

Պարիզ.—Առաւօտեան ժամը 8-ին Պուանկարէն ուղևորվեց Դիւնկիրխէն, իսկ այնտեղից էլ «Կօնդէ» նաւը նստեց.

Պետերբուրգ.—Ուրալի շրջանը ներկայումս ժանտախտի տեսակէտից յայտարարվում է անվտանգ.

Վիլլա-Վիսկօզա (Սպանիա).—Արքայազն Խայմէի կուսակիցների միտինգից յետոյ ընդհարում առաջացաւ նրանց և քաղաքի բնակիչների միջև. Գնդակաձգութեան ժամանակ վիրաւորվել են 6 հոգի, կալանաւորվել մի քանիսը.

Եանցզիտին.—Ռուսաց սահմանագըլխում Խունչինի մաքսային պահակատունը գիշերը ենթարկվեց խունխուզների գնդակաձգութեան. Վիրաւորված է պահապանը ձեռքից.

Էկկէնֆերդի.—Կալանաւորված են լրտեսութեան մէջ կասկածվող 5 անգլիացիներ.

Լիվերպուլ.—Ժանտախտով հիւանդացաւ 7 տարեկան մի տղայ.

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

23 յուլիսի

Կ. Պօլիս.—Կէսօրվայ ժամը $1\frac{1}{2}$-ին տասի չափ ոչ-կօմիտէական պատգամաւորների ներկայութեամբ մեծ վեզիրը կարդաց պալատը արձակելու մասին տրված հրովարտակը. Հրովարտակի մասին հեռագրով հաղորդվեց պալատի նախագահին. Վերջինս պալատը արտակարգ նիստի հրաւիրեց առաւօտեան ժամը 10-ին, առանց յայտնելու հրովարտակի մասին, և առաջարկեց նրանց քննութեան ենթարկել կառավարութեան գործողութիւնների և սենատի երէկվայ բացատրութեան շնորհիւ ստեղծված դրութիւնը.

Հակաճառութիւններից յետոյ, որը ծագեց նախկին մինիստր Թալեաթբէյի և պատգամաւոր Խաղ փաշայի միջև, որը պնդում էր, թէ պալատը գոյութիւն ունենալուց դադարել է արդէն, նախկին մինիստր Ջէվադը մի կրակոտ ճառով պախարակեց կաբինէտը, կոչ անելով պատգամաւորներին իրանց կեանքի գնով պաշտպանել խախտվող սահմանադրութիւնը և աւօրէն համարել կաբինէտի վարմունքը. Պալատը որոշեց անվստահութիւն յայտնել կաբինէտին և նիստը յետաձգել. Պատգամաւորները ցրվեցին. Նախագահը գնաց պալատ հաղորդելու պալատի որոշման մասին և առաջարկելու, որ նոր կաբինէտ կազմվի.

Կ. Պօլիս.—Կաբինէտը առաջարկեց սենատին բացատրել սահմանադրութեան 34-րդ յօդուածը այն իմաստով, որ ընդունվում է ներկայ պալատը լոկ շարունակութիւնը իր նախորդի, որի գոյութեան ժամանակամիջոցը լրացել է յուլիսի 19-ին. Սենատը հաւանութիւն տուեց կաբինէտի առաջարկին.

Ցետինիէ.—Կօլաշինեան դաշտում, չերնոգօրական սահմանագլխի վրա շինված Մօյկօվաց պահակատնակի և վիճելի հողամասի վրա գտնվող թիւրքական ամրութեան մօտ խիստ ընդհարում տեղի ունեցաւ թիւրքերի և չերնոգօրցիների միջև, որը շարունակվում էր երէկ ևս. Պահակատունն ու ամրութիւնները քանդել են չերնոգօրցիները՝ կորցնելով 13 սպանված և 13 վիրաւոր. Սպանված են 50 թիւրք. Վիրաւորների թիւը անյայտ է.

Գաչանիկ.—Ռումբերը նետվելուց յետոյ շուկայում սկսվեց քրիստոնեաների ջարդ, որին մասնակցում էին ժանդարմներն ու զօրքերը. Դրանով է բացատրվում սպանվածների և վիրաւորների ահագին թիւը. Քաղաքը պաշարված է զօրքով.

Իփէկ.—Ընդհարումը սահմանագլխի վրա թիւրքերի և չերնոգօրցիների միջև շարունակվում է.

Մասսօվա.—Հօդէյդայի մօտերքում յուլիսի 14-ին թիւրքաց բանակը ռմբակոծելու ժամանակ ոչնչացած պաշարի արժողութիւնը $1\frac{1}{2}$ միլլիօնից աւելի է. Վառօդի պահեստի պայթիւնից սպանվել են 23 թիւրքեր.

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

Կ. Պօլիս, 14 յուլիս

Երէկ ազգ. ժողովը կրկին չկրցաւ ունենալ մեծամասնութիւն և, հետևաբար, գրեթէ ոչինչ կրցաւ ընել.

Ժողովին ուշագրաւ ու ամենակարևոր մասը կը կազմէին պատրիարքին յայտարարութիւնները, որով կը մերժէր առանձնել ոեէ պատասխանատուութիւն ներկայ պարագաներու մէջ, երբ իրեն տրուած խորհրդական ժողովները գրեթէ մեծամասնութենէ զուրկ են և կամ չեն կրնար գոհացնել՝ զանազան պատճառներով.

Պատրիարքը նոյնիսկ համարձակեցաւ իրաց այս ընթացքին համար պատասխանատուութեան բաժին մըն ալ հանել ազգ. ժողովին, որ շարունակ քննադատելով և խոբրելով վարչութեան որոշումները՝ կը վհատեցնէ վարչութեան անդամները և զանոնք կը մղէ ձեռնթափութեան.

Պատրիարքը իբր օրինակ մէջ բերաւ Մաքսուտեան վարդապետի մասին տրուած որոշում մը, որ ազգ. ժողովը առկախած էր, մինչ հիմա կը հասկցուի, թէ այս որոշումը որքան ստիպողական էր.

Ազգ. սեփականութիւն ըլլալով՝ իբր աւանդ այդ վարդապետին անուան արձանագրուած են մերձաւորապէս 20,000 ոսկւոյ (160,000 ր.) արժէք ներկայացնող երուսաղէմապատկան կալուածներ, որոնք իր մահուան պարագային վտանգի տակ են. Ասոնց փոխանցման համար ծախքի պէտք կայ և վարչութիւնը տրամադիր էր ատիկա հայթայթելու և փոխանցումը կատարելու, երբ ազգ. ժողովը առկախեց և չթողուց.

Պատրիարքը կը յայտարարէ, թէ հիմա Ղեւոնդ վարդ. Մաքսուտեան վտանգաւոր հիւանդութեան ենթարկուած է և զինքը դարմանող բժիշկն իրեն եկած է գիտցնել, թէ պէտք է ժամ առաջ վերջ տալ այդ խնդրոյն. Ասոր պատասխանատուութենէն ալ զերծ մնալ կուզէին պատրիարք և վարչութիւն.

Կեդրոնի լիդըրը՝ շատ թունաւոր կերպով մը պատասխանեց պատրիարքին՝ ժողովին նախորդ որոշումին դէմ ըրած դիտողութիւններուն, և ցոյց տուաւ, թէ ժողովին որոշումը Ղեւոնդ վ.-ի անձին տրուելիք դրամը առկախելու մասին էր և ոչ թէ կալուածներու փոխանցման, որ կրնայ կատարուիլ վարչութեան և պատրիարքին պատասխանատուութեան տակ.

Վարչութիւնն ու պատրիարքը այն ատեն պատասխանատուութեան տակ կիյնան, եթէ չկատարեն այս փոխանցումը ժամ առաջ.

Այս բացատրութիւնը նկատի առնելէ յետոյ խնդրոյ առարկայ եղաւ վարչութեան այժմեան վիճակը և անոր կազմալուծումը գրեթէ վճռուեցաւ.

Այլևս ամէն տարակոյսէ վեր է, թէ արդի վարչութիւնը տապալած է և նոր ընտրութիւն պիտի կատարուի.

Այս տագնապալից շրջանին, ուր այնքան դիմումներ կան կատարելի և դանիէի փոփոխութիւնը ունի իր նշանակութիւնը և ազդեցութիւնը ազգային գործոց վրայ, կը յարուցուի այս կերպով նոր ազգային տագնապ մը և վարչական ժողովներու ընտրութիւնը աւելի պիտի կազմալուծէ ազգային գործերու տնտեսումը.

Ազգ. երեսփոխանական ժողովի մէջ տեսնուած թոյլ ոգին և անյարատեւութիւնը կրնան հիմակուընէ զմեզ ապահովել, թէ վարչութեան կազմութիւնը պիտի տևէ գէթ քանի մը շաբաթ, և այդ քանի մը շաբաթը իրապէս թանկագին ժամանակամիջոց մըն է, որ պիտի կորսուի այսպէս անգլուխ մնալով, մինչ այդ միջոցին կրնային կարգադրուիլ բազմաթիւ առկախ գործեր.

Եւ մանաւանդ ամենէն փափուկ գործը այն է, թէ ինչպիսի տարրերու պիտի յանձնուի ազգային վարչական մեքենային ղեկը.

Շատեր՝ տակաւին օրէնքին պահանջած երկու տարին լրացուցած չեն վերստին կարենալու համար ընտրուիլ այս պաշտօնին, և տրամադիրներ, պաշտօն ստանձնելու կամք ու եռանդ ունեցողներ դժբաղդաբար շատ քիչ են.

Ամենքն ալ կը խուսափին այս տաղտուկ պատճառող պաշտօնէն, որ իրաւամբ անհանդուրժելի դարձած է, մանաւանդ որ սպառնալիքներու, ճնշումի և բռնութեան դէպքեր օրէ-օր աւելի յաճախադէպ կը դառնան.

Հետևաբար վարչական տագնապ մը այս պահուս՝ պէտք է նկատել դժբաղդութիւն մը, որչափ որ ալ անկեալ վարչութեան համար ցաւելու և ողբալու ոեէ պատճառ չունենանք.

Այս վարչութիւնը իր կրկնակ նորոգութիւններուն հակառակ՝ չկրցաւ զօրաւոր կերպով վարել գործերը և պահել իր բարձրութիւնը.

Իր անկումը հետևաբար օգտակար է, սակայն վայրկեանը շատ աննպաստ.

Ոեէ կուսակցութեան համար արդի պայմաններու մէջ վարչութեան անդամակցութիւնը ստանձնելու յօժարող 14 անձ գտնելը դիւրին չպիտի ըլլայ.

Ազգային պատերազմական հիմնարկէքը կատարուեցաւ երկու օր առաջ (յուլիս 12) պատրիարքին նախագահութեամբ։ [illegible]

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

23 յուլիսի

[illegible]

ԴԱՐԱԳԱՂԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՌԱԶՄԱ-ԳԻՏԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏԻՑ

Դեռ 1908 թ.ին, երբ Թիւրքական զորքերը [illegible] շարք պահանջներ անել կառավարութեան առաջ և ըմբոստանալ, ապա կողոպտել և թալանել խաղաղ ազգաբնակութիւնը, յետագայում քաջալերված իրանց կատարած ոճրագործութիւններից և կառավարչական անիշխանութիւնից՝ սկսեցին յարձակումներ գործել ռուսական սահմանագլխի վրա և մինչև իսկ ռուս զօրքերի վրա։ Այս վերջինը ամենից նշանակալիցն է։

Լրագիրներում ամեն օր նորանոր լուրեր են լոյս տեսնում շահսէվանների յարձակումների մասին ռուս զօրքերի վրա և միաժամանակ հաղորդւում են, որ շահսէվանների մէջն գործում են, իբրև զղիյնէր, Թիւրք ծպտեալ օֆիցերներ և Թիւրքիայից ուղարկված ագիտատօրներ։

Այս ամենը ցոյց է տալիս, որ Թիւրք կառավարութիւնը իր այս գաղտնի գործունէութեամբ հետապնդում է որոշ քաղաքական և ռազմագիտական նպատակ։

Հնագոյն ժամանակներում՝ Սիբիրը, Վոլգայի մահմեդականները, Ղրիմի թաթարները, Հիւսիսային Կովկասը, մեր օրերում՝ Թուրքեստանը, և վերջապէս դեռ չէ մոռացվել յիշողութիւնից վերջին ռուս-Թիւրքական պատերազմի ժամանակ Դաղստանի կատարած դերը։

Մինչեռ պատերազմի թատերաբեմում զօրքի սակաւութեան պատճառով ռուսական զօրամասը ստիպված էր Զիվինից նահանջել Բայազդուր, սպասել Կաղանից եկող զօրքերին, մի ամբողջ զօրաբանակ՝ կօրպուս գեներալ Տէր Ասատուրեանի առաջնորդութեամբ անգործութեան էր մատնված Դաղստանում միմիայն նրա համար, որ լեռնականներին զսպած պահէն։

Ներկայումս էլ Թիւրքիան, ինչպէս ամեն նշաններից երեւում է, ուզում է Ատրպատականի հիւսիսային լեռնային մասից՝ Ղարադաղից ստեղծել մի նոր Դաղստան ռուսների դէմ։

Ուղարկվում են ագիտատօրներ, ծպտեալ օֆիցերներ, նոյնից էլ Թիւրքական զօրքերը գրաւում են երկիրներ և Թիւրքական իշխանութիւն սահմանում Պարսկաստանի շրջանում։

Միակ ելքը, ընդմիշտ վերջ դնելու Թիւրք կառավարութեան այդ տեսակ գործունէութեան և ապագայ չարիքներից խուսափելու համար, է՝ Ատրպատականի, որի մէջ և Ղարադաղի գրաւումը ռուսական զօրքերով և կանօնաւոր իշխանութեան սահմանումը ռուս կառավարութեան հսկողութեամբ հէնց այնպէս, ինչպէս Անգլիան Եգիպտոսն ունի գրաւած։

Միմիայն այդ միջոցով էլ հնարաւոր է հնազանդեցնել Թափառական շահսէվաններին, որոնցից սաստիկ տուժում է խաղաղ, երկրագործ ժողովուրդը, որն անհամբեր սպասում է երկնային մանանայի պէս՝ հզօր և արդար կառավարութեան հաստատման, որ պաշտպանելու է խաղաղ, իր աշխատանքով ապրող ժողովրդին թէ տեղական խաներից, թէ պարսկական կաշառակեր աստիճանաւորներից ու կողոպտիչներից և թէ լեռնական աւազակաբարոյ շահսէվաններից։

Ա. Նազարեթեան

ԹԱՒՐԻԶԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԸ

Ալեգարդ Իրանը գուցէ կարող է պարծենալ անցեալի փառքով, հզօրութեամբ ու կուլտուրայով, բայց նոյն մեծ անցեալի ժառանգները չունեն հիմա ոչ մի պանծալի բան, մխիթարական վիճակ՝ լինեն քաղաքական, կրթական թէ մարդասիրական։ Ամբողջ Պարսկաստանում գոյութիւն չունի այսօր մարդասիրական մի հաստատութիւն։ Քաղաքներում չը կան ոչ հիւանդանոցներ, ոչ աղքատախնամ ընկերութիւններ և ոչ էլ բարեգործական հիմնարկութիւններ, այն էլ մի այնպիսի երկրում, ուր աւելի պէտք է զգացվում խնամատարութեան և բարեգործութեան։ Թերևս լինեն անհատական ողորմածութեան և գթասիրութեան փորձեր անհատների կողմից, սակայն հաւաքական օգնութիւն և ձեռնարկութիւն դուք չէք գտնի ոչ մի տեղում. այդ է պատճառը, որ Պարսկաստան մտնող օտարականը ապշած է կրում պատահելով մէն մի քայլափոխին անհամար մուրացիկների, հաշմանդամների, որոնք օգնութիւն են աղաղակում անօգնական։

Սահմանադրութեան կռիւների ժամանակ Թաւրիզը առաջին օրինակը հանդիսացաւ բաց անելով քաղաքում քաղաքային հիւանդանոց։ 1908-ին, երբ Սաթթար և Բաղըրխանների ֆէդայիները կռիւ էին մղում Ային-Դովլէի և գործակիցների դէմ, վիրաւորների համար հարկաւոր էր բժշկական խնամք. ուստի սահմանադրական կառավարութիւնը քաղաքումս բաց արեց մի հիւանդանոց, որտեղ խնամվում էին Թուրք, վրացի և հայ վիրաւորներն ու հիւանդներն անխտիր։ Հիւանդանոցը մինչև այս տարվայ սկիզբները շարունակվում էր կաղն ի կաղ, մերթ հայ և մերթ Թուրք բժիշկների տեսչութեան ներքոյ։ Այս տարվայ ապրիլին, ռուսաց հիւպատոսի խորհրդով ու յանձնարարութեամբը, Ատրպատականի նահանգապետ Հաջի Շուջա ուդ-Դովլէն՝ զգալով և ճանաչելով հիւանդանոցային հաստատութեան տուած բարիքն ու ունեցած կարեւորութիւնը, հիմնարկութեան տեսչութիւնը յանձնեց հայազգի երիտասարդ բժիշկ Վահան Գէորգեանցին՝ նշանակելով բժշկին առայժմ ամսական 200 Թուման մի գումար՝ որից պէտք է հոգացվի հիւանդանոցի բոլոր ծախսերը՝ սկսած ծառաներից, խոհանոցից, տան վարձից և այլն։

Հիւանդանոցն ունի 3 ծառայ և մի ֆելդշէր, որոնց ամսական տալիս է միայն 26 Թուման ռոճիկ։ Տան վարձ տալիս է ամսական 15 Թուման։

Մենք անձամբ այցելեցինք հիւանդանոցը, ուր հիացմամբ տեսնվում են յարգելի բժշկի գործ դրած նիւթական և բարոյական զոհողութիւնները։ Ի՞նչ կերպարանքով յանձնեցին հիւանդանոցը,—կեղտերի մէջ թաթախված, կարասիքներից զուրկ՝ եթէ չը հաշվենք մի քանի կտոր ջարդոտած խեբերը։ Բժիշկն իր ստացած 200 Թուման ռոճիկով մեծ փոփոխութիւն մտցրեց հիւանդանոցում, նորոգել տուեց սենեակների յատակները՝ փոշուց ազատ պահելու համար, գնեց աթոռներ և սեղաններ, բարեկարգեց հիւանդների մահճակալները, կարգաւորեց քանդոտած պարտէզը, և այսպիսով հիւանդանոցը վերածեց մի բարեկարգ վիճակի և օրինակելի մաքրութեան։

Բժիշկ Վահան Գէորգեանը առաւօտեան ժամը 8—2-ը ընդունում է հիւանդներ ամեն ազգից. հիւանդանոցն ունի մի մանկաբարձուհի, մի ատամնաբոյժ. շուտով կունենայ նաև ակնաբոյժ բժիշկ, որոնք հիւանդներ են ընդունում սովորականից էժան գներով, և կունենայ նաև մի առանձին դեղագործ։ Առ այժմ բժիշկն ինքն է մատակարարում հարկաւոր դեղերը։

Զրի հիւանդներ են դարմանվում բէյլէրբէյիի՝ ոստիկանապետի կողմից տրված տոմսակով. ինչպէս նաև պետական և զինւորական պաշտօնեաները խնամվում են անվճար։

Ցարգելի բժիշկը իր կողմից բժշկական օգնութիւն է հասցնում նմանապէս հայ չքաւորներին, երբ նրանց համար վկայում է հայոց առաջնորդարանը։

Թաւրիզի քաղաքային հիւանդանոցը, շնորհիւ բժիշկ Վահան Գէորգեանի, ունի վստահելի և միջազգային հանգամանք, ուր համարձակ կարող է յաճախել ամեն մարդ առանց ազգի և կրօնի խտրութեան։ Դա մի աննախընթաց բարիք է մեր քաղաքին և գործը մարդասիրական։

Հիւանդանոցի այսօրվայ կացութեանը նայած՝ 200 Թուման ամսական վարձ, բոլոր հիւանդանոցի ծախսերը միասին հաշւած, ինքն ըստ ինքեան շատ չնչին գումար է, և ամեն կասկածից վեր է, որ բրան՝ բժշկին գրեթէ ոչինչ է մնում կամ շատ չնչին բան։ Այնուամենայնիւ թող հաւատի լինի բժիշկ Գէորգեանը, որ նահանգական իշխանութիւնը՝ յանձին Շուջա-ուդ-Դովլէի՝ պէտք է նիւթական նպաստը շատացնէ հետզհետէ, գնահատելով տեսուչ բժշկի անկեղծ ջանքերն ու զոհողութիւնները և հաստատութեան շինարար նշանակութիւնը։

Հայկազուն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պետական Դումայի անդամների ընտրութիւնները նահանգական ընտրողների ժողովում նշանակվում են Թագաւոր կայսրի ուկազներով։

Նշանակված օրը՝ ցերեկ. ժ. 12-ին բացվում է այդ ժողովը, ուր իրաւունք ունեն ներկայ լինելու միմիայն ընտրող-պատգամաւորները և նշանակված նախագահը այդ ժողովի համար։ Ժողովը շարունակում է իր գործողութիւնները անհրաժեշտ ընդհատումներով՝ որոնք 12 ժամից երկար տևել չեն կարող, մինչև որ հարկաւոր քանակութեամբ Դումայի անդամներ ընտրվեն։

Քուէարկութիւնը սկսվելուց յետոյ եկող պատգամաւոր ընտրողները իրաւունք չունեն մասնակցելու ընտրութիւններին։

Նահանգական ժողովները կայացած լինելու համար, հարկաւոր է բոլոր ընտրող-պատգամաւորների կէսից ոչ-պակաս թիւ, հակառակ դէպքում եօթը օրից յետոյ նշանակվում է նոր ժողով, որը արդէն կայացած է համարվում՝ անկախ ներկայ եղողների թւից։

Պետական Դումայի անդամները ընտրվում են գաղտնի քուէարկութեամբ. նախ թերթիկներով և ապա քուէներով։ Ընտրված են համարվում կէսից աւելի ձայն ստացողները, իսկ եթէ մի քանիսն են ընտրված, համեմատական թւով շատ ձայն ստացողներն են հաշւվում ընտրված, իսկ հաւասար ձայն ստացած դէպքում՝ ընտրութիւնը որոշվում է վիճակահանութեամբ։

Եթէ քուէարկութիւնից յետոյ առաջարկած կանդիդատներից ոչ ոք չը ստանայ բացարձակ մեծամասնութեան սպիտակ քուէները, այն ժամանակ կատարվում է նոյն ժողովում նորից քուէարկութիւն և համեմատական մեծամասնութիւն ստացողը (թէկուզ կէսից էլ պակաս) համարվում է ընտրված։

Պետական Դումայի համար ընտրվող անդամը պէտք է գիտենայ ռուսերէն լեզուն. չը գիտեցողները չեն կարող ընտրված լինել. նաև պէտք է լինի ընտրված ընտրող-պատգամաւորի միջից, այլապէս՝ կողմնակի մարդիկ ընտրվել չեն կարող։ Եթէ ընտրվածները պետական ծառայութեան մէջ են որոշ ռոճիկով, պարտաւոր են թողնել իրանց ծառայութիւնը։

Նահանգական ընտրող ժողովները պէտք է սահմանափակվեն միայն ընտրութիւններով. նրանք իրաւունք չունեն կողմնակի որոշումներ անելու, որոնք կապ չունեն ընտրութիւնների հետ։ Երևի այստեղ օրէնքը ի նկատի ունի, որ պատգամաւորները իրաւունք չունեն մանդատներ տալու Պետական Դումայի ապագայ անդամներին։

Պետական Դումայի անդամների ընտրութիւնները ստուգում է ինքը Պետական Դուման։ Եթէ որևէ մէկը ուզում է բողոքել ընտրութեան ապօրինութեան դէմ, պէտք է ընտրութիւններից յետոյ երեք օրվայ ընթացքում իր բողոքը ներկայացնէ քաղաքապետին կամ նահանգապետին, որը կուղարկվի Դումա ընտրողական ժողովի նախագահի բացատրութեան հետ միասին։

Դումայի մի որևէ անդամի ընտրութիւնը բեկանվում է, երբ այդպիսին ընդունվի Պետական Դումայի ներկայ եղող անդամների $^{2}/_{3}$-ի ձայներով։

Մեզ մօտ Պետական Դումայի անդամներ ընտրող նահանգական ժողովները կը կայանան. Թիֆլիսի նահանգի համար՝ Թիֆլիսում, իսկ Բագուի, Գանձակի և Երևանի միացեալ նահանգների համար՝ Գանձակում, նոյն նահանգի նահանգապետի հսկողութեամբ։

Բագուի, Գանձակի և Երևանի միացեալ նահանգների ժողովում պէտք է ընտրվի Պետական Դումայի երկու անդամ հետևեալ ձևով. բոլոր ընտրող պատգամաւորները բաժանվում են երկու մասի՝ մէկը կազմում են մուսուլմանները, իսկ միւս մասը ըստ օրինի մնացած ընտրող պատգամաւորները, և իւրաքանչիւր մաս ընտրում է մէկ-մէկ պատգամաւոր։

Որովհետև այս նահանգներում ընտրող պատգամաւորների երկրորդ մասը կը լինեն առաւելապէս հայերը, ուստի պէտք է կարծել, որ մեր ամբողջ ռուսահայերիս ներկայացուցիչը լինելու է սա այդ Դումայի միակ անդամը։

Ընդհանրապէս ընտրողական նահանգական շրջանները այնպէս են դասաւորված, որ հայ ազգաբնակութիւնը կորչում է ուրիշների հետ համեմատած և հազիւ հազ Դումայում ներկայանում է մի հատիկ ներկայացուցչով, մինչդեռ, օրինակ, մեր հարևան վրացիք կարող են ունենալ Պետական Դումայում երկու կամ երեք ներկայացուցիչ (Թիֆլիսի, Քութայիսի, Բաթումի Սուխումի շրջանները)։

Վերջացնելով մեր տեսութիւնների շարքը Պետական Դումայի ընտրութիւնների վերաբերմամբ, մեր պարտքն ենք համարում հայ հասարակութեան լուրջ ուշադրութիւնը գրաւել դէպի հայերիս միակ ներկայացուցչի ընտրութիւնը, որ գոնէ այդ մէկը լինի տեղեակ մեր հայերիս իրականութեանը, գիտենայ և տեղեակ լինի մեր պէտքերի, ցաւերի և կարիքների հետ, ծանօթ լինի ազգային կեանքին, իրաւունքներին, անցեալին և իբրաեկ մեր ներկայ ազգային կեանքում անցած-դարձածին, որպէսզի հարկ եղած դէպքում կարողանայ ուժգին կերպով պաշտպանել մեր ազգային շահերը, ի բաց առեալ ի հարկէ ընդհանուր Անդրկովկասի և պետական իսկական շահերը։

Ծիրին

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

✦ Զուբալովի անուան Ժողովրդական Տանը յուլիսի 22-ին նշանակված ռուսական կուրիայի ընտրողների նախընտրական առաջին ժողովը չը կայացաւ, որովհետև տեղական իշխանութիւնը յետ էր վերցրել իր տուած թոյլտուութիւնը։ Ժողովներ գումարելու թոյլտուութիւն կը տրվի ընտրողական ցուցակները յայտարարվելուց յետոյ միայն։

✦ Քութայիսում Պետական Դումայի ընտրութիւններին մասնակցելու իրաւունք ունեցողների ցուցակը կազմված պատրաստ է արդէն։ Բանւորները չեն մտել ցուցակի մէջ այն հիման վրա, որ այնտեղ բանւորական կուրիա չը կայ։

✦ Գորիում ընտրողական ցուցակի մէջ մտել են տնատէրեր՝ 1020, բնակարան վարձողներ՝ 210 և ծառայողներ՝ 418 հոգի։

✦ Քաղաքային վարչութիւնը ստացել է հարկային տեսուչներից 7-րդ, 8-րդ և 9-րդ ոստիկանամասերում բնակարանային տուրք վճարողների ցուցակները։ Այդպիսով վարչութիւնը իր ձեռքի տակ ունի քաղաքի բնակարանային տուրք վճարողների ամբողջ ցուցակը։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ

Որքան առաջ ենք գնում, այնքան աւելանում, մեծանում է դպրոցի անհրաժեշտութիւնը որպէս մի կենսական պահանջի։ Նա զգալ է տուել իր մեծ կարևորութիւնը հասարակական ամեն խաւերում։ Գաւառացին ի շարս իր հրատապ, աղաղակող կարիքների դրել է և դպրոցական հարցը. իր օրական պարէնից նա մասն է հանում դպրոցի պահպանութեան հա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

I

«Երգեր, երգեր, երգեր»։

[illegible]

Օձերն այլանդակ գալարումներով սողում են մերկ ոտքերիս վրայով... զգում եմ նրանց սառնութիւնը... Սենեակիս լռութիւնը տնքում է ցաւագնօրէն։

Այդ ես եմ երկնում այլանդակ մտքեր. օձերը՝ իմ դաժան յուշերն են շատ մօտ անցեալի...

Ծանր է իմ վիշտը...

Ես միայնակ եմ։

Կուզէի մոռացվել։

Վերյիշում եմ կարդացածս բազմաթիւ գրքերի ցաւատանջ հերոսների ինքնամոռացման ունայն միջոցները...

Դողդոջուն ձեռքերով թերթում եմ պահարանիս հաստափոր գրքերը, փիլիսոփայում նրանց հետ... Ամեն ինչ ի զուր։

Թախիծն աւելի է ծանրանում իմ հոգում։

Ա՜խ, այդ գրքերը...

II

Խոտացան աշնանային տխուր սառնամանիքները։

Թօշնած տերևները մէկիկ-մէկիկ թափվեցին ծառերից անյոյս պտոյտներով։

Ի՜նչ արագ է անցնում ժամանակը... Այս երեկոյ բուլվարում վերջին անգամ է նուագում քաղաքային երաժշտախումբը, բայց ես առաջին անգամ եմ լսում նրան։

Մի տարի յետոյ առաջին անգամ եմ որբացած հոգով բուլվարում քայլում, ցանկանալով գէթ այստեղ՝ բիբրաւոր մարդկանց մէջ հեռացնել ինձանից միայնութեան ճրնշող գիտակցութիւնը։

Մարդկային անդուլ ալիքները անդադար ծփում են այս ու այն կողմից թունաւոր քրքիջով։ Բայց ոչ ոք չէ մտածում ինձ, ոչ ոք չէ զգում միայնակ սրտի անձայն հեծկլտոցները... Ոչ ոք... Ոչ ոք...

Վերստին ինձ ճնշում է ցաւատանջ միայնութիւնը։

Սիրտս փոթորկւում է անյայտ կսկիծով։

Երաժշտութեան երբեմնակի ուժեղ որոտը սրտիս ցաւատանջ հառաչանքների հետ սուզվում է ծովի խորհրդաւոր լռութեան խորքերը՝ յաւիտեան լռելու համար։

Լռիր, սիրտ իմ, լռիր...

Խելագար մրրիկներն են այժմ գահավիժվում ցասկոտ ծովի մութ անդունդները և հեղհեղուկ ջրի հսկայական զանգուածներ շպրտում երկնի ըմբոստ կայծակների դէմ։

Իմ գործը չէ մնացել փնջերով «խեղճուկ» մարդկային գոյութեան կուխ դաշտ ենել...

Ես բանաստեղծ եմ... Ես նկարիչ եմ։

Ես սիրում եմ յուսասուռ թախիծները և սոսկումներով գիտակցում անվախճան միայնութեան գիտակցութիւնը, որ հրէշի նման մղձաւանջից բարձրանում է ինձ վրա։

Միայնութեան ցաւոտ երգն եմ երգում ծանօթ «աստղերին»։

Կարապի երգը...

Լռիր, սիրտ իմ, լռիր։ Այլ ես աչուն չէ։ Ծովը գագարեցել է իր անհանգիստ պայքարը երկնի ըմբոստ շանթերի դէմ։

Լազուր երկնի անհունութիւնից լուսինը իր հաշտ ճառագայթները օրօրում է մանկան պէս անդորր ծովի արծաթափայլ կոհակների մէջ։ Մեղմ զեփիւռը սօսափելով փարվում է իմ տամուկ կրծքին և պատմում ծովի ողջ գաղտնիքները։

Ես այլ ևս միայնակ չեմ և ոչ էլ դժբաղդ։ Բնութիւնն ինձ հաշտ է ժպտում։

Ես սպասում եմ... Շուտով նա կը գայ։ Նա ճշդապահ է։

Ահա և նա խիտ ծառուղիներով առաջ է շարժվում։ Նրա տաք համբոյրը հպաւ իմ դողդոջուն շուրթերին։ Ես ձուլվեցի նրա էութեան հետ։ Նա փարված է իմ ուսին...

Մեր առագաստանաւը մեղմ հովի կամքին յանձնված, լուսածին կոհակների հետ խայտալով սլանում է դէպի անյայտ հեռուները։

Օդը խոնաւ է... Մարմինս ինչ-որ սարսուռ է զգում։

Հպվի՛ր ինձ, հպվիր մօտ, աւելի մօտ։ Զուլվիր, եթէ հնարաւոր է... Սաստիկ ցուրտ է։ Ուզում եմ այրվել քո կրծքին... Պինդ, պինդ... այդպէս... Այդպէս... Ինչ լաւ է... Ինչ լաւ է քո կրծքին փարված։ Հոգ չէ, որ վրաս անձրև է մաղում։

Չը խօսես, վախենում եմ...

Չը ստիպես ինձ աչքերս բանալ, որովհետև վախենում եմ երանելի երազը՝ ցաւոտ իրականութեան փոխվի։

Ա՜՜՜ այդ դու ես երգում։ Երգիր ցաւատանջ կսկիծներից ու հեծեծանքներից հիւսած իմ սև երգերը։ Երգի՛ր, այդպէս, իմ ուսին փարված... մօտ, մօտ, աւելի մօտ... Ի՜նչ լաւ է...

Ո՛չ ոք մեզ չէ խանգարում։ Մենք հեռու ենք օտար մարդկային լքված աշխարհից։

Ես միայնակ չեմ։

Ի՜նչ լաւ է...

Քայլերի ձայներ եմ լսում։ Ահա մի կոպիտ ձեռք հպվեց իմ ուսին։ Այդ դու չես, որովհետև քո իւրաքանչիւր հպումը ինձ բերկրանք է ներշնչում։

Իսկ սա...

Աչքերս վեր եմ բարձրացնում. շուրջս կանգնած ոստիկաններից մէկի ձեռքն է այդ։ Սոսկումը պատում է ինձ։

Ամեն ինչ չքացաւ։

Վերստին ինձ միայնակ զգացի։ Աշնանային սառնամանիքները ասեղների նման ծակում են մարմինս։

Ի՜նչ ցուրտ է։

— Գիշերը դրսում մնալ արգելված է. հետևեցէք մեզ,—լսեցի ոստիկաններից մէկի խռպոտ ձայնը։

Քայլերս առանց կամքիս հնազանդվելու հետևեցին նրան։

Երևակայութիւնս դեռ ևս պաշարված է վաղանց երազանքներով։

Անյոյս երազներ...

Բագու. Ռ. Բ.

մար։ Դպրոցը, կեանքի այդ փակտորը, պիտի ջանայ արդարացնել ժողովրդի դէպի ինքը տածած յոյսերը։ Դպրոցական այդ մեծ, պատասխանատու դերի իրականացնողը, նրան կեանք ու հոգի ներշնչողը պիտի լինի ուսուցիչը, մի անձնաւորութիւն, որի ձեռին է մօտ ապագայի հասարակական բաղդը։ Շատ անգամ է խօսվել ուսուցչի, մանաւանդ գաւառական ուսուցչի ծանր պարտականութիւնների մասին. նա կոչված չէ միայն ծառայելու դպրոցում, մանուկների կրթութեան, այլև հասարակութեան. նա պիտի կենսունակութիւն ներշնչէ հասարակական կեանքին, որոշ ուղղութիւն տայ նրա գործերին, իր բարոյական բարձրութեամբ օրինակի առարկայ հանդիսանայ. և այս բոլորին հասնելու համար նա իր անձնաւորութիւնը հեռու պիտի պահէ պատիւ արատաւորող ամեն մի հանգամանքից։ Ուսուցչի երկրորդ և առաջնակարգ կոչումը մատաղ սերնդի կրթութիւնն է. նա կոչված չէ միայն գրագիտութիւն ուսուցանելու, այլև դաստիարակելու։ Դպրոցական մի քանի կցկտուր առարկաների իւրացումը չէ, որ պիտի առաջնորդէ մանկան դէպի լաւ ու բարեկեցիկ կեանք, այլ կանոնաւոր դաստիարակութիւնը։ Երբ մի մարդ զուրկ է ուժեղ կամքից, լաւ առողջութիւնից, առողջ դատողութիւնից, նա չի կարող փրկվել կեանքի մանաշունչ ալիքներից ոչ աշխարհագրութեան, ոչ երկրաչափութեան և ոչ այլ առարկաների գիտենալով։ Ուսուցանել և դաստիարակել՝ երկու մեծ պահանջ-պարտականութիւններ են, որ դրված է ուսուցչի առաջ, մանաւանդ գաւառական, ուր բացակայում է ընտանեկան դաստիարակութիւն. պահանջ է այդ, որովհետև ուսուցիչը ի պաշտօնէ պիտի կատարէ. պարտականութիւն է, որովհետև իւրաքանչիւր գիտակից անհատ բարոյապէս պարտական է ուսուցանել ու դաստիարակել մանուկներին։ Այսպիսի ծանր պարտականութիւններին ծառայելու է կոչված գաւառական ուսուցիչը, ժողովրդի խակական, սրտացաւ մշակը, և հետևապէս նա պիտի զինված լինի պատշաճաւոր պատրաստութեամբ, այլապէս նա շահագործած կը լինի ստանձնած պաշտօնը։ Անցնենք բուն հարցին։

Ովքե՞ր են մեր գաւառական ուսուցիչները ծխական և պետական տարրական դպրոցներում։ Ծխականներում Թեմական և ճեմարանաւարտներ, իսկ պետական տարրական դպրոցներում ցենզիստներ, որ մեծ մասամբ քաղաքային դպրոցաւարտներ են։ Երկար տարիներ ծառայելով երկու տիպի դպրոցներում էլ, ծանօթ լինելով ուսուցչութեան պատրաստութեան հետ՝ համարձակ կարող եմ ասել, որ այդ երկու կարգի ուսուցչութիւնն էլ, աննշան բացառութեամբ, լոկ ուսուցիչներ են և ոչ ուսուցիչ-դաստիարակներ, որ նրանք աւանդում են միայն դպրոցական առարկաները անձնական փորձից կերտած ճանապարհով և ոչ մանկավարժութեան առաջադրած օրէնքներով, որը իր ասպարէզում հսկայական թռիչքներ է անում, որ նրանք պաշտօնավարութեան միջոցին ի նկատի ունեն մանկավարժութեան ձևական կողմը միայն, մինչդեռ մանկավարժութիւնը ոչ միայն արհեստ է, այլ և գիտութիւն, մի բարդ ու լուրջ գիտութիւն իր բազմաթիւ ճիւղերով։ Դաստիարակ-ուսուցիչ լինելու համար անհրաժեշտ է ուսումնասիրել գիտական մանկավարժութիւնն իր օժանդակ առարկաներով, որովհետև այդ ճանապարհով միայն կարելի է ունենալ մտքով ու մարմնով առողջ սերունդ։ Շնորհիւ մանկավարժութեան ձևական կողմի կիրառութեան է, որ դպրոցների զարգացման մակարդակը չէ բարձրանում. դաստիարակչական ոգու բացակայութիւնից է, որ դպրոցաւարտները մի-մի ողորմելի արարածներ են, ոչնչով չը տարբերվող շրջապատողներից, նոյն կամազուրկները, նոյն վհատվողները։

Ի նկատի ունենալով դպրոցական այս բացասական կողմը, բարւոք կը լինէր հայկական միջնակարգ դպրոցներում, որոնց սաները ծխական դպրոցի ուսուցիչներ են, մտցնել մանկավարժութիւնը պատշաճաւոր չափով, քանի դեռ չունենք ուսուցչանոցներ, իսկ քաղաքային դպրոցի վերջին դասարանում աւանդել մանկավարժութիւնից անհրաժեշտ գիտելիքներ, քանի դեռ քիչ են ուսուցչական սեմինարիաները. սրանով թերևս կարելի լինի նոր ոյժ ու հոգի ներշնչել անկման ճանապարհին կանգնած տարրական դպրոցներին։ Այս է և դպրոցական խակական ուղին։

Արաքս

ԹԵՐԵՒՍ ԱՆՆՇԱՆ ՏՈԿՈՍ ԲԱՑԱՌՈՒԹԻՒՆ ՄԻԱՅՆ

Շատ է խօսվել, շատ է գրվել և շատ է գրվում ընդհանրապէս մեր հոգևորականների բացասական կողմերի մասին։

Այս անմխիթար երևոյթները կան և եղել են նաև հին ժամանակներում. խաւար անցեալում, երբ ժողովուրդը խարխափում էր մթութեան մէջ, երբ հոգևոր դասակարգը մտաւորապէս աւելի բարձր կանգնած լինելով մասսայից՝ դեռ կարողանում էր «սուրբ» ձեանալ, դեռ կարողանում էր թաքնված մնալ իր կորստաբեր ձիրքերի տակ, և, ասում եմ, այդ՝ դեռ այն ժամանակ, երբ արդէն նրանց անսրբութիւնները հրապարակ հանելը սրբապղծութիւն էր համարվում։

Խօսք չը կայ, ի հարկէ, որ հոգևորականներն էլ նոյն ժողովրդի մարդիկն են, նրա կօղեան, նրա միջավայրից դուրս եկած, նրա դրական ու բացասական բնատինկտներով սնված ու մեծացած։ Բայց եթէ նրանք աւելի են աչքի ընկնում իրանց աւրատաւոր արարքներով, պատճառն այն է ի հարկէ, որ նախ՝ մինչև այդ «սուրբ» մարդիկ են համարվել, երկրորդ՝ որ ժողովրդի մէջ փոքրամասնութիւն կազմելով՝ աւելի շուտ են աչքի ընկել, հետևաբար աւելի շատ հարուածվել, աւելի շատ արհամարհվել համավարքակից հասարակութեան կողմից։

Ժողովրդի հոգեբանութեամբ հոգևորականը ուխտած է «սուրբ» մնալ. ուխտած է իր հօտին մաքուր առաջնորդ և անձնուէր հովիւ լինել, իր կեանքի ամբիծ եղանակով օրինակ հանդիսանալ նրան։

Եւ պէտք է խոստովանել, որ ժողովրդի հոգեբանութիւնը ճիշդ է միանգամայն, նրա պահանջն իրաւացի ու արդարացի։

Նրանք անպայման պարտաւոր են իրանց անաղարտ կենցաղով, իրանց մաքուր նիստ ու կացով հայելի լինել ժողովրդին։

Նրանք ամեն կերպ պէտք է աշխատեն հեռու մնալ իրանց վրա արատ բերող կործանարար երևոյթներից։ Ամեն կերպ պէտք է աշխատեն ընտրող ժողովրդի յոյսն ու հաւատը արդարացրած լինել։

Սակայն ցաւ. ի սիրտ ես էլ հարկադրված եմ ասել, որ նրանք միշտ էլ մնացել և մնում են նոյն կրքերով ու արատներով զինված մարդիկը, ինչ որ աշխարհականներն են, և սքեմն է միայն նրանց տարբերում ժողովրդից։

Թերևս նրանց մէջ մի աննշան տոկոս բացառութիւն միայն։

Բայց վտանգը աւելի նրանումն է, որ մի կարգ ծպտեալ հոգևորականներ՝ նման հին դպիրներին, փարիսեցիներին, կայիափաներին, որոնք իրանց ամբողջ էութեամբ թոյն ներարկելով ժողովրդին՝ դեռ կարողանում են ծածկված մնալ, դեռ կարողանում են ջրեր պղտորել, դեռ կարողանում են շահագործել հասարակութեան տրամադրութիւնը։ Մարդիկ, որոնք ձիրք ունեն գայլի բնաւորութեամբ գառ ձեանալ. մարդիկ, որոնք շնորհք ունեն օձի խայթոցով աղաւնի երեւալ հասարակութեան աչքում։

Այստեղ ես կասեմ, որ աւելի շահաւէտ է և ձեռնտու շատ «տէր-Կօտէներ» ունենալ, քան թէ այդպիսի սուտ ճգնաւորներ։ Եւ կարծում եմ, որ այս մասին կօմենտարիաներ աւելորդ են։

Խօսք չը կայ, ի հարկէ, և փաստ է արդէն, որ փայլուն մետաղին յարելու, հրապուրիչ և անիրաւ մամօնային երկրպագելու անյագ տենչն է՝ որ մարդիկ այսպէս կուրանում, այսպէս այլասերվում են։

Գիտեմ զոհեր և աւագներ, որոնք իրանց օրինակով իրանց պաշտօնը, կեանքը և ապրուստի եղանակը ժողովրդին և իրանց սերնդին ժառանգութիւն են թողնում ակամայ միայն։

Գիտեմ, լսել եմ և ես էլ համոզված եմ, որ նրանք ամենևին չեն ցանկանում և երբեք էլ չէին ցանկանայ, որ իրանց որդիքը իրանց կատարելատիպը դուրս գային։

Այսպէս և ես՝ որպէս նոյն ժողովրդի ծընունդը՝ թերևս հէնց ինքս էլ ենթակայ լինէի այն մոլութիւններին, որոնք յատուկ են ժողովրդին և մեր հոգևորականութեանը. սակայն ամբողջ սրտով ու հոգով ցաւում եմ նրա այս անմխիթար դրութեան վրա. ջերմ նախանձախնդիր եմ հոգևոր դասի բարեհամբաւութիւններին և յաժառ ցանկացող, որ մեր այս դասակարգը իր կոչման բարձրութեան վրա կանգնած լինի։

Այս անկեղծ ցանկութիւնները անկեղծ մարդկանց կողմից յաճախ արտայայտվել և արտայայտվում են ներկայումս, սակայն որոնք այսպէս ցանկութիւններ մնացել և թերևս յաւիտեան այդպիսի ցանկութիւններ էլ կը մնան։

Բայց չեմ կարող չասել այստեղ, որ գիտեմ քահանաներ, նոյնիսկ աւագներից, որոնք վերիս աստիճանի արծաթասէր լինելով՝ էլ ոչ մի միջոցի առաջ կանգ չեն առնում, ոչ մի սրբութիւն չեն ճանաչում, որոնք ամեն քայլափոխում հարստահարում են իրանց եկեղեցին, ընկերներին, սարկաւագներին, սպասաւորներին, ժամկոչներին և այլն. և իրանց այս շահատակութեամբ հանդերձ դեռ անսեղ գառն էլ են ձեանում, իշխանութեան համար յարատև գօնօսչիկներ մնում, սրա հովանաւորութիւնը փառաւորապէս վայելում, պարգևատրվում։

Աւելորդ չեմ համարում հէնց այս տիպի աւագ, «յարգելի» համարված քահանաներից մէկի՝ ապօրինի թռռների ապօրինի պապի մի արարքը այստեղ արձանագրել, որը արդէն մի քանի անգամ աչքի է ընկել իր խուզումներով, իր գրկողութիւններով։

Մօտ օրերում այս «յարգելի» քահանայի հարուստ և յայտնի ծխերից մէկը Խօջիվանքում կատարել է տալիս իր հանգուցեալի տարելիցը։

Մի քանի օրից յետոյ յիշեալ քահանան հրաւիրվում է հաշիւը ստացել և բաժանել, իսկ վերջինս ըստ իր սովորութեան փառաւոր կերպով կրճատումներ է անում և այնպէս բաժանում, առանց քաշվելու իր այդ ծխից, որին իբր թէ պաշտելու չափ յարգում է։

Ի հարկէ, բազմաթիւ են այսպիսի անխիղճ, անդաւանանք և անմաքուր քահանաները, բազմաթիւ՝ սրա և նմանների գեղծումները, որոնք հարկ եղած դէպքում հրապարակ կը հանվեն։ Բայց զարմանալին և ծիծաղելին այն է, որ այս մարդիկ շարունակ չքմեղ, շարունակ հրեշտակ են ձեւանում։ Շարունակ սրանց երեսին Րօզէնի ժպիտն է փայլում, շարունակ իրանց դասերի զոհին Ցուդայի համբոյրներով են մօտենում։

Մարդիկ՝ որոնք իրանց անհատական կեանքով իրաւունք չը պէտք է ունենային ոչ միայն հասարակութեան մէջ մտնելու, այլ և եկեղեցու շեմքը ոտք դնելու։

Բայց ո՛հ ապշանք, այսպիսիները փոխանակ պատժվելու՝ դեռ միշտ են ստացել ուրիշների վրա դատաւոր լինելու, դեռ իրաւունք ունեն Մովսէսի աթոռը շահագործելու՝ որպէս դպիրներ և փարիսեցիներ։

Իսկ եթէ մէկը վստահանայ այս թունաւոր իժերի մասին ձայն բարձրացնել, իսկոյն ճահիճը կալեկոծվի և արդար ձայնը կը խեղդվի նրա գարշահոտութեան մէջ։

Ո՞վ է մեղաւոր։

Բեեո

ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ Ս. ԳԻՒԼԶԱԴԵԱՆԻ ԵՐԳԵՐԸ

Բագու, 13 յուլիսի

Մամուլի մէջ, նախկին ուսուցիչ Սամուէլ Գիւլզադեանի մահվան կենսագրականը տալով, մոռացութեան էր տրված, թէ նա ինչ գրական ինքնուրոյն աշխատութիւններ է ունեցել և թէ նրանցից որոնք են տպագրված և ծրտեղ։

Որքան ինձ յայտնի է, հանգուցեալ Գիւլզադեանը բաւական թւով բանաստեղծութիւններ, երգեր և ոտանաւորներ է ունեցել, որոնցից ուղարկել էր ինձ, Թաւրիզից, դեռ անցեալ 1873 թ. ապրիլ 12-ին և ցանկութիւն յայտնել իմ խմբագրութեամբ հրատարակվող «Սոխակ Հայաստանի» լիակատար երգարանի մէջ տպագրելու։

Այդ աշխատութիւններից տպագրված են «Սոխակի» Ա. և Բ. հատորներում, 1874 և 1875 թ.թ. հետևեալ, արդէն ժողովրդականութիւն ստացած, բանաստեղծութիւններն ու երգերը՝ իր en toute lettre ստորագրութեամբ և, երբեմն էլ, մի քիչ աւելի, այսպէս՝ «Սամուէլ Գիւլզադեանց, Նոր-Ջուղայեցի», որ և սրանք են. «Շուշանիկ», «Որբ հայուհի», «Ինննատասներորդ դար և Հայաստան», «Սաթենիկ և Արտաշէս մանուկ», «Ոլոր մոլոր Կուրն էր գալիս», «Եւ և իմ պարտքը», «Կորուստ» (գրաբառ), «Մենք և մեր ուսումը»։

«Սոխակի» թէ վերև յիշված և՝ թէ միւս հրատարակութիւնները վաղուց սպառված լինելով՝ հանգուցեալ Ս. Գիւլզադեանի բանաստեղծութիւններն ու երգերը, ի յիշատակ նրա անմոռանալի անուան, նորից լոյս կը տեսնեն «Սոխակի» նոր, տասներորդ տպագրութեան մէջ, կարճ ժամանակամիջոցում։

Քանի որ քո «Ոլոր մոլոր» հռչակաւոր երգը կը հնչվի ամենուրեք, դու կենդանի ես, և միշտ էլ կենդանի կը մնաս ամենքի յիշողութեան մէջ, ո՜վ բազմաշխատ, նահատակ-ուսուցիչ հանգուցեալ Գիւլզադեան։ Sit tibi terra levis.

Գր. աւ.-ք. Գրիգորեան

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԱՒԹԱՇԽԱՐՀԻՑ

Անմահների պալատը

Բագու, 17 յուլիսի

Մեր քաղաքի այս տարվայ ամառային սեզօնի նորութիւններից մէկը՝ քաղաքային այգում կառուցված հսկայական, գեղեցիկ, պալատանման շէնքն է։

Ամբողջ քաղաքի միակ այգու մի հսկայական մասը բռնող այդ շինութիւնը աչքի է ընկնում իր փարթամ շքեղութեամբ և գեղեցիկ ճարտարապետութեամբ։

Մեր քաղաքը նոր եկող ճամբորդը, որը դեռ անծանօթ է նաւթաշխարհի կարգերին, հեռուից տեսնելով այդ պալատանման շինութիւնը, մանաւանդ գիշեր ժամանակը երբ նա զարդարված է անթիւ էլեկտրական լապտերների լոյսով, կարող է կարծել, որ հասարակական մի հիմնարկութիւն է՝ թատրօն, թանգարան, գեղարուեստի տաճար և այլն։ Բայց նա կը սխալվի։

Իսկական բագուցին երբեք այդպէս մտածել չէ կարող, որովհետև նա շատ լաւ գիտէ, որ մեզ մօտ, հասարակական հիմնարկութիւնների, գեղարուեստի տաճարների համար մարդիկ փող չեն ծախսի և այդպիսի փառաւոր շինութիւններ չեն շինի։ Մեզ մօտ այդ հիմնարկութիւնները բոլորն էլ զետեղված են հին, խարխուլ կիսակործան շինութիւնների մէջ։

Եւ քաղաքի միակ այգու մեծ մասը բռնող այդ հսկայական, չքնաղ շինութիւնը, իր զոյգ, երկնքին հասնող աշտարակներով, ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ «Հասարակական ժողովարանի» ամառային շինութիւնը, որը այսօր պպզած այգու մէջտեղը՝ շոյում է անցորդի տեսողութիւնը իր շքեղ, գեղարուեստական տեսքով. և այդ չքնաղ շինութիւնը, որի վրա տասնեակ հազարներ են ծախսված, շինված է, որպէսզի ամառային մի քանի ամիսների ընթացքում հնարաւորութիւն տար մեր քաղաքի «անմահներին» ամեն տեսակ յարմարութիւններով օգտվելով ամբողջ գիշերները անցկացնել թղթախաղի, լօտօյի սեղանների շուրջը։

Եւ միայն «անմահներին», որովհետև հասարակ մահկանացուների մուտքը այդ պալատի մէջ այնպիսի դժուարութիւններով է սահմանափակված, որ շատ քչերն են կարողանում այնտեղ մուտք ունենալ։

Ամեն տեսակի յարմարութիւններով է օժտված այդ շէնք, փարթամ պալատը. և թղթախաղ, և լօտօ, և բիլիարդ, և երաժշտութիւն, և բուֆէտ, և ընթերցարան։ «Անմահների» ամենապերճ ցանկութիւններին կարող է բաւարարութիւն տալ նա և տալիս է։

Իսկ այդ միևնոյն ժամանակը, հասարակութեան ամենահսկայ մասը, զուրկ ամեն բանից, ստիպված է քարշ գալ ճնշված օդում, մեր այսպէս անուանված «բուլվարում», կարիք եղած դէպքում գնալ մեր քաղաքի միակ ընթերցարանը, փոքրիկ, նեղլիկ սենեակի մէջ, խեղված օդում երկու ջուխտ մի կենտ թերթ աչքի անցնելու համար՝ 2 կ. վճարելով։

Չէ որ նրանք սովորական մահկանացուներ են և իրաւունք չունեն «անմահների» իրաւունքներից օգտվելու։

«Անմահների» և մահկանացուների միջև սար ու ձորեր են ընկած։

Վ. Թումանեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Խորհրդակցական ժողով

Ալէքսանդրօպօլ, 22 յուլիսի

Այսօր քաղ. դումայի դահլիճում կայացաւ մի խորհրդակցական ժողով, որոշելու՝ թէ ինչ բարենպատակ գործի յատկացնեն այն 20,000 րուբլին, որ եղբ. Սէյլանեանները յատկացրել են իրանց հայրենի քաղաք Ալէքսանդրօպօլին ի յաւերժացումն իրանց եղբայր Տիգրան Սէյլանեանի յիշատակի։

Հրաւիրեալները, որոնք համարեա տեղիս ձայնաւորներն էին կազմում, նախագահ ընտրելով քաղաքագլուխ պ. Կամսարականին և յատնկայս յարգելով—պ. Աս. Իսահակեանի առաջարկութեամբ—հանգուցեալ Տիգ. Սէյլանեանի յիշատակը, անցան այն հարցին, թէ ի՛նչ նպատակի յատկացնեն 20,000 րուբլին։ Ամիրեան, Բեգուրեան, Տիգրանեան, Ազաբաբեան և Յ. Ազարալեան կողմնակից էին, որ Ալէքսանդրօպօլում արհեստաւորաց դըպրոց բացվի, իսկ ուրիշները պնդում էին, որ աւելի անհրաժեշտ է ունենալ գիւղատնտեսական դպրոց. այդ մտքով խօսեցին պ. պ. Ա. Համբարձումեան, Դիլանեան, Գ. Միքայէլեան։

Եղաւ առաջարկութիւն ունենալ ծննդաբերական ապաստանարան և չորրորդ առաջարկ (Գ. Տաթեեանի) հիմնել որբանոց։

Թէր և դէմ խօսակցութիւններից երևաց, որ ժողովականների աւելի մեծ մասը կողմնակից է գիւղատնտեսական դպրոց ունենալուն, որին և միացաւ քաղաքագլուխ Կամսարականը։

Այնուհետև ընտրվեց 11 հոգուց բաղկացած մի մասնաժողով, որին լիազօրութիւն տրվեց 2 շաբաթվայ ընթացքում քննելու այդ չորս առաջարկութիւնները և գրաւոր զեկուցում ներկայացնելու հետևեալ ընդհանուր ժողովին։

Վերջում միաձայն որոշվեց ցաւակցական հեռագիր ուղարկել եղբ. Սէյլանեաններին։

Մ. Տարախչեան

Պէտք է առաջն առնել

Խանքենդ, 16 յուլիսի

Մեր շրջանում ներկայ տարվայ հացի բերքը բաւարար է։ Լեռնային տեղերում՝ համեմատած անցած տարիների հետ՝ շատ լաւ է։ Դաշտային տեղերի արտերը թէպէտ վնասվել են կարկտից և հեղեղից, այնուամենայնիւ իրանց աջող բերքով արդարացրին գիւղացիների յոյսերը։

Ամենայն վստահութեամբ կարելի է ասել, որ այս տարի ընդհանրապէս Ղարաբաղի հացահատիկի բերքը աջող է, որի դէմ անբաւականութիւն չէ կարող լինել։

Սակայն մի ցաւոտ հարց դարձեալ կաշկանդել և տարակուսանքի մէջ է ձգել ժողովրդի չունեւոր դասակարգին։ Այդ այն է, թէ արդեօք այս տարի հացը էժան գնով է լինելու։

Չունեւորի համար համարեա ոչ մի նշանակութիւն չունի տարին բերրի կամ անբերրի լինելը. թէ անցած՝ հացը պակաս տարիներում տեղական ալիւրի պութը 1 ր. 80 կ.—1 ր. 90 կ. ծախվելիս և թէ ներկայ առատ տարում՝ տարբերութիւնը աղքատ դասակարգի համար շատ չնչին է։ Եւ դրա պատճառը այն հանգամանքն է, որի մասին որքան գրում, որքան խօսում են՝ դրական հետևանքի չեն հասնում։

Խօսքս մեր տխրահռչակ դարձած կապալառուների մասին է, որոնք իրանց ագահութեամբ խիստ պախարակելի դեր են կատարում։

Դեռ երկու շաբաթ սրանից առաջ, մեզ հասած տեղեկութիւնների համաձայն, Ղարաբաղի գլխաւոր շուկաներում՝ Աղդամում և մօլօկաններում (Կարեագին) ցորենի գինը 80 կոպէկ է եղել և դեռ իջնելու յոյս է եղել. գարու գինը 50 կ. է եղել և նոյնպէս իջնելու շանսեր է երևացել։ Այնպէս որ խեղճ գեղջուկը էժան գնով հաց ունենալու նախօրեակումն է ապրել։

Սակայն մեր կապալառուները մեզ են իմացել՝ թողնել իրականացած տեսնելու գեղջուկից իր յոյսերը. և ահա աճապարել են գրաստներով և սայլերով շուկաները ու սկսել անխնայ բարձրացնել ցորենի, գարու և այլ կենսական մթերքների գները և ահագին քանակութեամբ սկսել ժողովել, ամբարել։

Եւ ո՜վ գիտէ, եթէ որևէ անկանկալ հանգամանքի շնորհիւ հէնց մօտիկ ապագայում հացը պակսելու լինի, ի՛նչ ահռելի գներով պիտի ծախեն իրանց այժմեան ամբարած ցորենը և գարին։

Սակայն, մեր կարծիքով, անհրաժեշտ է գիւղացիների և թէ առհասարակ չունեւոր դասակարգի շահերը փոքր ի շատէ պաշտպանելու տեսակէտից լուրջ միջոցներ ձեռք առնել և՝ քանի դեռ ուշ չէ՝ առաջն առնել կապալառուների ներկայ վնասակար առաջխաղացման ու այդպիսով ազատել ժողովրդին վերահաս թանգութիւնից։

Ջեռնհաս անձերի ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում։

Սեպուհ

Շուշու քաղաքային այգին

Շուշի, 18 յուլիսի

Չը նայած որ Շուշում ամառանոցաւորների թիւը այս սէզօնին մեծ է, բայց հասարակական կեանքը էլի իր առաջվայ պատկերն է կրում և այն կենդանութիւնը չունի, ինչ որ միւս ամառանոցներում։ Կիրակի և միւս տօն օրերին հասարակութիւնը, գլխաւորապէս հայերն ու ռուսները իրանց ժամերն անց են կացնում քաղաքի վերին մասի քաղաքային այգում, սակայն աւելի մեծ և կուլտուրապէս զարգացած քաղաքներից եկածը անմիջապէս կը նկատի, որ այդ այգին շատ քիչ է իր նպատակին ծառայում և գրաւում տեղիս հասարակութեանը։

Այս տխուր երևոյթի գլխաւոր պատճառները նախ պէտք է համարել այգու անմըշակ դրութիւնը։ Այնտեղ չը կան կանոնաւոր ծառուղիներ, սրանց երկու կողմը չը կան ցանկապատներ, բուսած են ամբողջովին տեսակ-տեսակ դաշտային անպէտք խոտեր. այսպէս ասած՝ մի անխնամ ու անմշակ դաշտ է ներկայացնում, կտրված անկանոն ու անհարթ ծառուղիներով։ Ամբողջ այգում մէկ հատ ծաղիկ չը կայ, որը մեծ դեր է կատարում հասարակութիւնը դէպի այգին գրաւելու համար ու զուարճացնում է այնտեղ զբօսնողին։ Ծաղիկներ կան միայն ժողովարանի բակում, որտեղ կարող են մտնել ու օգտվել միմիայն ժողովարանի անդամները։ Տեղական թուրք հասարակութիւնն էլ՝ օգուտ քաղելով ցանկապատների բացակայութիւնից՝ մտնում է այգու մէջին մասերը և առանց քաշվելու տնավարի ծալապատիկ նստում է խոտերի վրա և առանց այդ էլ անմշակ այգուն վայրենի կերպարանք տալիս։

Այս տգեղ երևոյթը, պէտք է նկատել որ, շատ վատ տպաւորութիւն է թողնում իւրաքանչիւր քաղաքակրթված անձնաւորութեան վրա, սակայն տեղիս քաղաքային ինքնավարութիւնը դրա վրա հարկաւոր ուշադրութիւնը չէ դարձնում, երևի այդ նրա համար, որ նախ՝ նրա ճաշակը քիչ է զարգացած և երկրորդ՝ Թիֆլիս կամ դրա նման քաղաքները քիչ են կամ բոլորովին չեն այցելում նրա անդամները, որպէսզի համեմատեն և տեսնեն թէ իրանց քաղաքում ինչ է պակասում։

Այգում չեն ծախվում զովացուցիչ ջրեր. նոյնիսկ «թթու» կոչված ջուրը, որը Շուշու գաւառի սեփական բարիքն է, այդ էլ չէք գտնի այգում։ Օրը մթնում է և գալիս է զբօսանքի իսկական ժամանակը, բայց հասարակութիւնը ցրվում է տները, որովհետև այգին մութն է և բաւականաչափ լապտերներ չունի լուսաւորելու համար։

Ցաւալի է տեսնել, որ Ղարաբաղի պէս բնութեամբ գեղեցիկ ու ճոխ բուսականութեամբ երկրի գլխաւոր քաղաքում գեղեցկութեան ու բուսականութեան կատարեալ աղքատութիւն է տիրում։

Ստեփան Վարդանեան

Անտարբերութիւն

Կոկանդ, 16 յուլիսի

Տեղիս եկեղ.-ծխ. ուսումն. հոգաբարձութիւնը իր ընտրված օրից կատարել է մի շարք աչքի ընկնող գործեր, այն է՝ կառուցել է աղօթատուն և ուսումնարանի համար շինութիւններ, գլուխ է բերել ուսումնարանի գործը՝ ձեռք բերելով բոլոր ուսումնարանական պարագաները, ունեցաւ 1911/12 ուսումն. տարին դպրոց, որի համար հրաւիրեց ուսուցիչ ու ուսուցչուհի և տարվայ վերջում արձակեց. կազմել է 1912/1913 ուսում. տարվայ նախահաշիւը. մի խօսքով այս 3 տարվայ ընթացքում կատարել է մօտ 20 հազար րուբլու գործ։

Բարեխղճութիւնը ստիպում է արձանագրել և այն, որ Կոկանդի գաղութին այս 3 տարվայ ընթացքում եթէ աջողվեց ունենալ աղօթատուն և ուսումնարան, դրանում մեծ մասամբ պարտական ենք հոգաբ. նախագահ Ներսէս ք. Աբրահամեանին։ Պիտի ասել, որ ոչ մի բան չէ կատարվել առանց քահանայի մասնակցութեան. ամեն բանում, ամեն գործի գլուխ կանգնած է եղել ծխատէրը. հոգաբարձութիւնը ոչ մի քայլ չէ արել առանց քահանայի խորհրդի։ Նա և ծխատէր քահանայ է Կոկանդի գաղութի, և՛ հոգաբարձական նախագահ, և՛ կրօնուսոյց ուսումնարանի, և՛ նախաձեռնող կազմակերպվելիք ներկայացումների։ Պիտի խոստովանել, որ հոգաբարձ. կազմը կազմվում է բարեխիղճ անձերից։ Որքան բարեխիղճ է հոգաբարձ. կազմը, այնքան անբարեխիղճ և անտարբեր են վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամները, չը նայած որ հոգաբարձութիւնը կատարել է մօտ 20 հազար րուբլու գործ, բայց վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամները չեն բարեհաճել մինչև օրս ստուգել հոգաբարձութեան հաշիւները. ինչ

նել բաղատրել այդ սեւակ վերաբերմունքը։ Չէ որ հասարակութիւնը ընտրել է ձեզ, որ դուք ասուլէք հոգաբարձութեան հաշիւները։ Եթէ չէիք կարողանում ձեզ վրա դրված պարտականութիւնը, ինչու ընտրվեցիք։

[illegible]

Գ. Մանուչարեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

[illegible]

գործը։ Մեղադրվում են երեք հոգի՝ Աւագաշվիլի, Իշ. Մակայէվ և ուսանող Գելովանի։

◆ Առաջիկայ աշնանը գումարվելիք բամբակագործների համագումարի համար հաւաքվում են ստատիստիքական տեղեկութիւններ անդրկովկասեան մաքսատների վրայով—Աստարայի, Բագւի և Ջուլֆայի—մուծվող բամբակի մասին սկսած 1908 թւի սեպտեմբերի 1-ից մինչև ներկայ 1902 թւի օգոստոսի 1-ը։ Այդ նիւթերը մշակելու է Ս. Տիմօֆէեվը։

◆ Կովկասեան ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուն դիմել է Բագւի քաղաքային վարչութեանը՝ խնդրելով տեղական 3-րդ արական գիմնազիային յատկացնել ամբողջ շինութիւնը, որովհետև գիմնազիան նեղուածքութեան պատճառով մեծ դժուարութիւններ է կրում։

◆ Քաղաքային վարչութեան մէջ հարց է յարուցված գնելու Բէլուսովսկայա փողոցի վրա մի հողաբաժին 620,64 քառ. սաժ. տարածութեամբ, 37,000 րուբ., քաղաքային լոմբարդի համար յատուկ շինութիւն կառուցանելու։

◆ Վրացիների մէջ Գրագիտութիւն Տարածող Ընկերութիւնը որոշել է առաջիկայ ուսումնական տարվայ սկզբից իր միջոցներով դպրոց բանալ Սաբուրթալօյում։

◆ «Թիֆլիսի Կրուժոկի» խորհուրդը որոշել է «Կրուժոկում» կազմակերպվող մանկական երեկոյթներին թոյլ տալ միայն փոքր երեխաներին մինչև երեկոյեան ժամը 9-ը միայն, իսկ մեծ երեխաներին՝ մինչև գիշերվայ ժամը 11-ը։

◆ Բագւի նաւթարդիւնաբերողների խորհրդի և Նօբէլի ընկերութեան ծառայողների ու բանւորների սպառողական ընկերութեան վերջին ընդհանուր ժողովը Սաբունչիում՝ որոշել էր մօտ ժամանակներս կաթնարան բանալ այնտեղ։ Ընկերութեան վարչութիւնը, որ հէնց սկզբից դէմ էր այդ բանին, ի նկատի առնելով որ կաթնարանից չէին կարողանալու օգտվել Նօբէլի ընկերութեան ծառայողներն ու բանւորները և դրա շնորհիւ գործը կարող էր դեֆիցիտ տալ, նորերս որոշում է կայացրել կաթնարանի բացումը յետաձգել անորոշ ժամանակով. Նախագահը չը համաձայնվելով այդ որոշման հրաժարական է տուել և հեռացել վարչութեան կազմից։

◆ Սեպտեմբերի 7-ին Բաթումում Թիֆլիսի դատաստ. պալատի սեսսիան քննելու է Քայթանջեանի, Վերլէի և Տատիաշվիլիի գործը, որոնք մեղադրվում են սօցիալիստ-յեղափոխականների կուսակցութեան արգիլված գրականութիւնը տարածելու համար։

◆ Մ. Ց. Կլասսի անունով IV իգական գիմնազիայում ստիպենդիա պահելու համար մինչև յուլիսի 1-ը ստացված է 2500 ր. նուիրաբերութիւն։

◆ Փայտի պահեստ ունեցող Աթօյէվը 9-րդ քաղաքամասի թաղական վերահսկիչ Սերէգայէին առաջարկել է 2 ր. իբրև կաշառք, որպէսզի վերջինս արձանագրութիւն չը կազմի պահեստարակի հակաառողջապահական վիճակի մասին։ Սերէգան այդ 2 ր. ներկայացրել է իր անմիջական իշխանութեանը։ Աթօյէվի վրա արձանագրութիւն է կազմված։

◆ Երեւան քաղաքի բնակիչ Իսկանդար բէկ Սամադբէգովը 50 կ. կաշառք է առաջարկել 5-րդ քաղաքամասի քաղաքապահ Ալէքսէյ Ստեպանովին, կալանաւորութիւնից ազատվելու նպատակով։ Ստեպանովը այդ փողը ներկայացրել է իշխանութեանը, իսկ Սամադբէգովի վրա արձանագրութիւն է կազմված։

◆ Թիոնէթի և Սաքարաուլի շրջաններում կարկուտը ահագին վնասներ է պատճառել ազգաբնակութեանը. 750 դեսեատինաչափ ցանքսեր և խոտահարքեր ոչնչացել են այնպէս, որ մինչև անգամ յարդը հաւաքելու էլ հնար չը կայ։

◆ Պետերբուրգում աջակողմեանները միջնորդութիւն են յարուցել ներքին գործերի մինիստրութեան առաջ՝ արգելելու հրէաներին պարապվելու լրագրական աշխատանքով և պահանջելու խմբագիրներից քաղաքական բարեյուսութեան վկայական։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Թելաւեցի Գէօրգի Զախարիէվիչ Կանդելակիից այս տարի յունվարի 24-ին Թիֆլիսում խլել էին 450 րուբլի։ Խուզարկու բաժանմունքի ձեռք առած միջոցներով յանցագործ Պիօտր Ժախովսկին կալանաւորված է Վլադիկավկազում և յուլիսի 21-ին ուղարկված Թիֆլիս։

◆ Յուլիսի 23-ին ոստիկանութիւնը կալանաւորել է Նամազ Մաշադի-Սաֆար-Ալի օղլուց 350 ր. գողացողների երրորդ մեղսակից՝ պարսկահպատակ Հէյդար Ալի-օղլուն և ուղարկել Մետեխի բանտը։

◆ Առաջին ոստիկանամասի հերթական քաղաքապահը յուլիսի 22-ի գիշերվայ ժամը 12-ին երկրորդ ոստիկանամասն է հասցրել՝ անզգայ վիճակում՝ ծեծի ենթարկված թիֆլիսեցի Միխայէլ Կիրիչենկօյին և յայտնել, որ նրան ծեծել են անյայտ երիտասարդներ, ըստ որում նրանցից մէկին Կիրիչենկօն վիրաւորել է դանակով մէջքից։ Կիրիչենկօն ուշքի գալուց յետոյ յայտնեց, որ իրան ծեծող երիտասարդներն են՝ թիֆլիսեցի Իվան Զուբիկօվը, Գէօրգի Կորդինկին և Դաւիթ Րօզենբերգը, որոնք հարբած լինելով, առանց որեւէ պատճառի կռիւ սարքեցին և իրան գետին գլորելով սկսեցին ծեծել։ Կամենալով պաշտպանվել, նրանցից մէկին՝ Զուբիկօվին վիրաւորել է։

◆ Յուլիսի 22-ին ոստիկանութիւնը կալանաւորել է մուրացկաններ 8-րդ քաղաքամասում 3 հոգի, և նոյն օրը շուրջկալի ժամանակ՝ 2 րդ քաղաքամասում՝ 11, 4-դում՝ 24, 5-րդում՝ 21, 8-րդում 14 և 11-րդում՝ 5 հոգի առանց անցագրի։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 22 յուլիսի

Քաղաքիս Կօջօրսկայա փողոցի վրա, ինչպէս յայտնի է, գտնվում է հոգեկան հիւանդների քաղաքային ապաստարանը։

Մեզ յաճախ է առիթ ներկայացել, զբօսնելու նպատակով Վօզնեսէնսկայա սարը բարձրանալիս, անցնել այդ հաստատութեան՝ փողոցի վրա նայող պատուհանների առաջով, ուր միշտ էլ պատահել ենք հաւաքված հասարակութեան, որ կանգնած՝ մասլահաթ է անում պատուհաններում նստոտած կին-հիւանդների հետ։ Հաւաքված բազմութիւնը շատ անգամ բաղկացած է լինում երկսեռ պատանիներից ու երեխաներից, որոնք ի՛նչ ասէք չեն լսում հիւանդների բերանից։

Պատահել է մեզ լսել այդ հիւանդների—միշտ կանանց բաժնում—բերանից այնպիսի անթոյլատրելի խօսքեր ու դարձուածքներ, որ նոյնիսկ յետոյն կրկնօն դժուար թէ թոյլ տար իրան արտասանել։ Էն հօ սովորական երեւոյթ է, երբ հիւանդ կանանցից մին անցորդներին կամ թամաշաչիներին շարունակ հայհոյում է ամենալպիրշ խօսքերով, և նրան լռեցնելու մասին չեն էլ մտածում յարգարժան վերակացուհիները։

Պատահել են նոյնպէս դէպքեր, երբ երկու հոգեկան կին-հիւանդներ իրար հետ սաստիկ բանակռւի են բռնվել—և այդ՝ միշտ հասարակութեան ներկայութեամբ—ի հարկէ միշտ չը մոռանալով համեմել իրանց բանակռիւը արտառոց յիշոցներով, բայց նրանց իրարից բաժանելու, հանգստացնելու համար ականատես հասարակութիւնը զուր է սպասել հերթապահ վերահսկիչ-կնոջ միջամտութեանը։

Ի հարկէ, ծիծաղելի կը լինէր այդ ամենի մասին մեղադրել հիւանդներին, քանի որ այդ յաւիտենական դժբաղդներն իրանք էլ չեն իմանում, թէ ի՛նչ են անում։

Չը նայած որ այդ հաստատութիւնն իր պատերի մէջ ծառայողների բաւականաչափ կազմ ունի, բայց դժուար կարելի է յիշել մի այնպիսի դէպք, երբ դրանցից մէկն ու մէկը խնդրէր հասարակութեանը ցրվել կամ թէ չէ՝ հիւանդ կանանց վրա հսկող հերթապահ վերակացուհին հիւանդներին պատուհանների առաջից հեռացնէր։

Եւ այդ հաստատութեան մէջ—միշտ կանանց բաժնում—հսկողութեան բացակայութիւնն այն աստիճան առաջ է գնացել, որ սրանից ոչ-հեռու անցեալում մի առաւօտ կին-հիւանդներից մինը, մտնելով հերթապահ վերակացուհու սենեակը և այնտեղ ոչ ոքի չը հանդիպելով, պատուհանից թռել է փողոց ու փախել, և բաւական ջանք ու աշխատանք է գործ դրվել, մինչև գտել են այդ հիւանդին ու նորից բերել ապաստարան։

Այս ամենը յայտնելուց յետոյ՝ պարտք ենք համարում քաղ. վարչութեան և յիշեալ ապաստարանի բժշկի ուշադրութիւնը դարձնել յիշված դէֆէկտների վրա։

Մի խումբ քաղաքացիներ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

23 յուլիսի

ԿԱՐԼՍԲԱԴ։ Յուլիսի 22-ին Պետրոս Մեծի Կարլսբադ ժամանման 200-ամեակի յիշատակին ռուսաց եկեղեցու մուտքի առաջ Մեծ Իշխան Ալէքսանդր Միխայլովիչի, Օլդէնբուրգի պրինցի, Լէյխտենբերգի դուքսի և կառավարութեան ներկայացուցիչների ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ Պետրոս Մեծի արձանի օծումը։

ԼՕՆԴՕՆ։ Շէպչի կղզու մօտ շրջվեց առագաստաւոր մի մակոյկ, որի մէջ նստած էին 23 մարդ. 8 հոգի խեղդվեցին։ Ծովային լողարաններում Րօտտինգտինում խեղդվեց 4 հոգի։

ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱԶ։ Զինւորական դատարանում սկսվեց Նայլչիկի գանձատան վրա աբրէկների գործած յարձակման դէպքի դատը։

ԼՕՆԴՕՆ։ Վերջին 50 տարվայ ընթացքում այնպիսի ցուրտ յուլիսեան օրեր չեն եղել, ինչպէս ներկայումս։

ԽԱՐԿՕՎ։ Երկաթուղիներով բեռներ ուղարկող կարգադրիչ շրջանային կոմիտէտի ստացած տեղեկութիւնների համաձայն՝ հացի բերքը Խարկօվի, Պոլտավայի, Կուրսկի, Եկատերինօսլաւի, Խերսոնի Չերնիգօվի, Վորոնէժի, Օրլօվի, Տաւրիկեան նահանգի և Դոնի շրջանների մէջ համարվում է 673.315,000 պուդ, համարեա 19% միջակից աւելի 1900—1909 թւերի համեմատութեամբ։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ.

ԱՄԲՈՂՋ ԵՐԿՐԱԳՆԴԻ ՎՐԱ ՕԴՕԼԻ ՏԱՐԱԾՎԱԾ ԼԻՆԵԼԸ ԻՐԱՆ ՀԱՒԱՍԱՐԸ ՉՈՒՆԻ։

Ոչ մի ուրիշ մթերք չէ հասել այնպիսի ահռելի տարածման աշխարհիս բոլոր երկիրներում։

Մէկ սրուակի գինը—85 կ., մեծ սրուակինը, որ բաւականանում է մի քանի ամիս—1 ր. 50 կ.։

(կ.) (М. 223994/224002) 2—2

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

«606»-Ի ՆԵՐՍՐՍԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 ժ.

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Բ. Գ. ԱՂԱՄԱՐԵԱՆ—1—2 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին հնեարգային։
Զ. Ի. ԲԱՐԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական վերաբուժութեան և միզասեռ. հ.։
Գ. Յ. ԳՈՒՐԳԷՆՕՎ—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԱՄԲՐՈՍՕՎԱ-ՄԵԼԻՔԵԱՆ — 1—2 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.։

Վճարը 50 կ.։ Զքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

1. 0—70

Գերմանիա դիմող հիւանդներին

Դոք. Ա. Շահբազեան

ԲԵՐԼԻՆՈՒՄ

Ասիստենտ պրօֆեսոր Գօլդշայդէրի և պրօֆ. Կլապի Բերլինի արքայական համալսարանի կլինիկաներում։

Ընդունում է ամեն տեսակ հիւանդների և պրօֆեսօրների խորհրդակցութեամբ յանձնարարում է նրանց հիւանդութեանց համապատասխան մասնագէտներին։ Հասցէն՝ Berlin. Karlstrasse 15 III. Telephon Norden 2875, около вокзала Фридрихъ Штрассе. Dr. med. Schahbasian.

(հ.շ.) 458. 10—9

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԱՀՈՒԲԻ ԳԵՈՐԳԻ ԳԼԽԻ ԱՆՑՔԵՐԸ

— եւ —

ԽՐԱՏԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

Գինն է 50 կոպ., զեղչում 20%.

Գումարով գնողները պէտք է դիմեն՝ Թիֆլիս, Պեսկօվսկայա փողոց, № 32, Ենովք Խաչատրեանին։

(հ.կ.) 525. 3—3

Ներսիսեան Հայոց Հոգեւոր Դպրոցի

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով յայտարարում է, որ առաջիկայ 1912/13 ուսումնական տարվայ համար

հարկաւոր է

ԵՐԿՈՒ ՎԵՐԱԿԱՑՈՒ

Ռոճիկ տրվում է տարեկան 900 ր.։ Ներկայացնելու են խնդիրները իրանց ուսման վկայականների հետ հոգաբարձութեան դիւանը մինչև օգոստոսի 15-ը։

(հ.հ.) 532. 3—2

Թիֆլիսի Գայիանեան Օրիորդաց Դպրոցի

համար հարկաւոր է մասնագէտ

ՈՒՍՈՒՑԻՉ կամ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ

ռուսաց լեզուի և ռուսաց գրականութեան համար՝ 5-րդ և 6-րդ (ուսմ. VIII և IX տ. դասարաններում շաբաթական 14 դասով։

Դիմել դպրոցի հերթապահ հոգաբարձու՝ բժ. Տ. Թագէոսեանին մինչև օգոստոսի 15-ը։ Հասցէն՝ Веляминовская № 4.

(հ.ու.) 534 3—2

Նկարչութեան, շքեղ ձեռագործի եւ կարուձեւի դպրոցաւարտ, երեք տարվայ փորձառութեամբ մասնագէտ ՄԻ ՎԱՐԺՈՒՀԻ, պաշտօն է որոնում հայոց ծխական կամ պրօֆեսիօնալ դպրոցներից մէկում. կարող է ստանձնել նաև վերակացուհու պաշտօն։ Վերոյիշեալ առարկաներից ունի ուսուցման վկայականներ։ Համաձայն է գնալ թէ ուրիշ քաղաքներ և թէ գաւառները։ Դիմել՝ «Հովիտի» խմբագրատանը Ե. տ.-ք. Երզնկեանցին։ Редакція „Овитъ", Курная ул. № 3.

(հ. կ.) 541. 4—1

ՂԶԼԱՐԻ հայոց հոգեւոր կառավարութեան համար

հարկաւոր է մի հմուտ

ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ

որը միևնոյն ժամանակ վարելու է եկեղեցում սպասաւորի պաշտօն և պէտք է քաջ ծանօթ լինի եկեղեցական երգեցողութեան։ Ցանկացողները պայմանների մասին դիմեն հետեւեալ հասցէով. Кизляръ (Терск. обл.) Духовное Правленіе.

Գործ.-անդամ Կառավ. Գր. ք. Իսքաշեանց

(հ. ու.) 531. 3—2

ՕԴԵՍՍԱՅԻ

հայոց ծխակ. միդասեան դպրոցի համար

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է

Մի ձեռնհաւոր ուսուցիչ

հայոց լեզուի, գրագիտութեան և երգեցողութեան համար, շաբաթական 17—18 դասով. ռոճիկը 30 ր. ամսական, բնակարան միայն մի սենեակ և վառելիք։ Ցանկացողները պէտք է ուղարկեն ուսման և ըստ կարելոյն ուսուցչական վկայականները կամ նրանց պատճէնները։ Դիմել անյապաղ Одесса, свящ. О. Чубарьяну. Екатерининская 69.

(ա.օ.) 539. 5—2

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ

Վաճառվում են հետեւեալ հրատարակութիւններից

1) ԳՐ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, հատոր I . . . գ. 1 ր. —
2) ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՆԵՐ, Վրժինի, I և II հատորներ . . . 1 ր. 50
3) ՏԱՄՆ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ, Շահրիարի . . . — 50 կ.
4) ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՊՈՒԿ Քամալեանց Ս-ի. . . — 50 կ.
5) ՋՀՈՒԴ-ՔՈՒՇԱՆ, վէպ Պարսկաստանի կեանքից, Շահրիարի . . 1 ր. — կ.
6) ՄԻ ԱՄԻՍ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ, Հ. Առաքելեանի . . . — 40 կ.
7) ԻՆՆՍՈՒՆ ԵՐԵՔԸ, մեծ վէպ Վ. Հիւգոյի, թարգմ. Արշակ Սաֆարեանի 1 ր. 50 կ.
8) ՀԱՅՐԵՆԱԶՈՒՐԿ, Ե. Սպիրիի, թարգմ. գերմ. Իս. Ցարուքթիւնեանի, — 50 կ.
9) ՈՒՐԱՆԻԱ, աստղագիտական վէպ Կամիլ Ֆլամարիօնի. թ. Հ. Առաքելեանի 1 ր. 50 կ.
10) ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, Լէօի, հատոր I, երկրորդ տպ. . . 1 ր. 20 կ.
11) ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ, Արշ. Մխիթարեանի . . . — 40 կ.
12) ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԸ, վէպ Հանրի Բօրդօյի, թարգմ. Հ. Առաքելեանի . — 60 կ.
13) ՏՆԱՅԻՆ ԲԺՇԿԱՐԱՆ, բժշկպ. Գ. Բաբեանի
I հատոր, Բնախօսութիւն եւ անդամազննութիւն . . . 1 ր. —
II » Հիւանդութիւններ (վարակիչ, ներքին, կաշուի), դեղարան, բառարան . . . 1 ր. 60 կ.
14) ՁԵՌՆԱՐԿ տրամաբանութեան, հոգեբանութեան, բանահիւսութեան, Հ. Առաքելեանի . . . — 50 կ.
15) ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՆԵՑՈՒԿՆԵՐԸ, Հ. Իբսէնի, թարգմ. Լ. Բաբայեանի — 50 կ.
16) ՔՍԱՆ ՎԷՊԻԿՆԵՐ, Գի դը Մօպասանի, թարգմ. Հ. Առաքելեանի . 1 ր. —
17) ՆՈՐ ԿԵԱՆՔԻ ՇԵՄՔՈՒՄ, դրամ. էտիւդ գաւառ. կեանքից, Ա. Ք.-ի — 40 կ.
18) ՆՇԱՆՎԱԾՆԵՐ, պիէս 3 գործ., Ալ. Աբէլեանի . . . — 60 կ.
19) ԷԴՄՕՆՏ, ողբերգ. 5 գործ. Վ. Գ. Գէօթէի, թարգմ. Հմ. Մաժինեանի — 50 կ.
20) ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, Լ. Ն. Տօլստոյի, թարգմ. Սուքիասեանի . — 30 կ.
21) ԿՕՆՖՈՒՑԻՈՍ (Չինական իմաստունը), Լ. Ն. Տօլստոյի խմբագրութեամբ կազմեց Ա. Բուլանժէ, թարգմ. Սուքիասեանի . . — 7 կ.
22) ԱՍԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐ ՄԱՀՕՄԵԴԻ, ընտրված Լ. Տօլստոյի, թ. Լ. Դանիէլեանի — 5 կ.
23) ՔՈՅՐԵՐԸ, Լ. Տօլստոյի, թարգմ. Լ. Դանիէլեանի . . . — 5 կ.
24) ԻՆՉՈ՛Վ ԵՆ ԿԵՆԴԱՆԻ ՄԱՐԴԻԿ, Լ. Տօլստոյի, թարգմ. Լ. Դանիէլեանի — 10 կ.
25) ՇԷՔՍՊԻՐ ԵՒ ԻՐ «ՀԱՄԼԷՏ» ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ԱՂԲԻՒՐՆ ՈՒ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, Պետրոս Ադամեանի . . . 1 ր. —
26) ՑՈՒՇԱՐՁԱՆ ողբացեալ Արփիար Արփիարեանի . . . — 40 կ.
27) ՄԻ ՀՆՁԻՒՆԻՆ ՄԻ ԳԻՐ (վեվագրութիւն), Ստ. Մալխասեանցի . — 20 կ.
28) ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐ, Մուշեղ եպիսկոպոսի — 35 կ.
29) ՃՈՐՏԵՐԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ, նկարներով . — 15 կ.
30) ԱՆԳԼԻԱՅԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ, թարգմ. Մ.-ի — 15 կ.
31) ՃԱՊՕՆԻԱ կամ ծագող Արեգակի երկիրը, Գ. Ի. Շրէյդէրի . . — 25 կ.
32) ՄԻԼՏՕՆԻ ԿԵԱՆՔԸ եւ գրական գործունէութիւնը, Հ. Առաքելեանի . — 30 կ.
33) ԳԱԼԻԼԷՅԻ ԿԵԱՆՔԸ եւ գիտական գործունէութիւնը, Հ. Առաքելեանի — 25 կ.
34) ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՀՐԱՀԱՆԳ ՀԱՆՐԱՊԱՐՏՈՒՑ, Մակ. եպ. Բարխուդարեանի — 80 կ.

Վերոյիշեալ 35 կտոր գրքերը, որոնց ընդհանուր արժէքն է 20 ր. 62 կ., վաճառվում են հետեւեալ պայմաններով։

Նրանք, որոնք կը դիմեն մեզ՝ պահանջելով վերոյիշեալ գրքերից 5 րուբլուց բարձր գումարի՝ կը ստանան 25% զեղչ։ 10 ր. բարձր գումարի պատուէր տուողներն ստանում են 30% զեղչ։

«Մշակի» բաժանորդներից նրանք, որոնք վերոյիշեալ բոլոր գրքերից մի-մի օրինակ կը պահանջեն, կը ստանան 40% զեղչ։

ՃԱՆԱՊԱՐՀԱԾԱԽԸ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱ։ 50—34

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.